

Esad Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*,
Historijske monografije, Institut za istoriju, Sarajevo, 2009., 526 str.

Knjiga Esada Kurtovića *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, predstavlja njegovu djelomično izmijenjenu doktorsku disertaciju, obranjenu u rujnu 2006. godine, koja donosi iscrpan prikaz vremena života i djelovanja jednog od najjačih bosanskih feudalnih gospodara – vojvode Sandalja Hranića, ali i prikaz općeg stanja i prilika u srednjovjekovnoj bosanskoj državi s kraja XIV. i u prva tri i pol desetljeća XV. stoljeća.

Unatoč tome što bogata i razvijena arhiva Kosača nije očuvana i činjenici da postoji relativno malo sačuvanih domaćih (bosanskih) podataka, u odnosu na obilje konkretnih dokaza o nekadašnjem postojanju obimnih pisanih izvora o Kosačama, autor daje detaljan prikaz značajki vladavine Sandalja Hranića analizirajući i kritički propitujući društvene, političke, ekonomske, kulturne i vjerske prilike njegovog doba, počesto ispunjenog kompleksnim odnosima unutar Bosne, ali i šire, u odnosima i okruženju prema bližim i daljim susjedima (Ugarska, Napuljska kraljevina, Osmanlije, Venecija, Dubrovnik) oslanjajući se na očuvanu građu mediteranskih srednjovjekovnih arhiva (Kotora, Venecije, no prije svega Dubrovnika s kojim je vojvoda Sandalj Hranić imao najviše kontakata i bio vezan različitim sferama života) i epigrafske spomenike i materijalne ostatke brojnih tvrđava i gradova koji su nekada bili pod njegovom upravom.

Kurtović nastoji rekonstruirati vladavinu Sandalja Hranića kroz prizmu nastojanja održavanja i proširivanja matičnog posjeda njegovog roda, kao i u nastojanjima za kreiranjem glavnih povijesnih tokova onodobne Bosne. Na osnovu brojnih analiziranih podataka o mjestu i ulozi Sandalja Hranića dobiven je uvid u opće sintetsko znanje o povijesti srednjovjekovne Bosne u razdoblju 1392.-1435. godine.

Knjiga je podijeljena u IX poglavlja koja se dijele na manje podcjeline prateći u kontinuitetu, kronološkim slijedom životni vijek vojvode Sandalja, uz dodatak *Predgovora* (7. str.) i *Uvoda* (9.-18. str.) na samom početku knjige, te *Registrom ličnih imena* (507.-521. str.) i *Topografskim registrom* (522.-526. str.) na njezinom kraju. Sam je tekst popraćen mnogim grafičkim i tabličnim dodatcima što pridonosi preglednosti i olakšava uvid u materiju.

U prvom poglavlju *Prvi podaci o Sandalju Hraniću* (19.-28. str.) prikazuje se stasanje i pojava Sandalja Hranića na povijesnoj pozornici kroz prizmu prvih očuvanih povijesnih dokumenata, unatoč čijoj se manjkavosti i nedostacima, te uobičajenoj izvornoj praznini, ipak, njegova mladost i rano djelovanje donekle, uspijevaju rekonstruirati.

U drugom poglavlju *Zatečeno stanje i pojava Sandalja Hranića kao predvodnika Kosača* (29.-74. str.) autor kritičkim sudom razjašnjava okolnosti Sandaljevog preuzimanja vlasti nad kućom Kosača, nastojeći pri tome locirati granice njihovog posjeda, koje u grubim konturama smješta u područje gornjeg Podrinja. Autor tumači kako je Sandalj Hranić došao na čelo roda prvenstveno zahvaljujući naslijeđenom posjedu velike ekonomske snage, ali i mudrim odlukama pristajanja uz središnju vlast i podršci koju je iskazivao prema aktualnoj politici, što mu je omogućilo stabilnost, kako u unutrašnjim bosanskim prilikama, tako i prema susjedima. Osim toga donosi se iscrpan prikaz genealogije roda, kao i rodbinske veze i odnosi Kosača, pogotovo kroz vizuru unosnih ženidbenih veza, kako Sandalja, tako i njegove mlađe braće: Vukca i Vuka.

Treće poglavlje nosi naziv *Uzdizanje Sandalja Hranića do 1405.* (75.-160. str.), a u njemu se donosi prikaz njegove vladavine od razdoblja preuzimanja vlasti od strica Vlatka Vukovića (1392.) kroz period vladavine kralja Dabiše, pa sve kroz prizmu odnosa u vrijeme vladavine kraljice Jelene (1395.-98.), kada dostiže status jednog od najjačih feudalnih vladara u Bosni, te postaje gospodar Zete. Nakon prestanka njezine vladavine pozicija mu je ugrožena zbog jakog upada Turaka. Prikazan je i u sukobu u Bosansko-dubrovačkom ratu i umiješanost u zbacivanje kralja Ostoje s prijestolja.

U četvrto poglavlje *Samostalni velmoža 1405.-1418.* (161.-218. str.) istražuje daljnju Sandaljevu ekspanzionističku politiku, kada proširuje posjed na račun Sankovića i izlazi na rijeku Neretvu. 1405. godine doživljava svoj vrhunac kada ženidbenim vezama učvršćuje odnos s Hrvatinićima (brak s Katarinom Vuković) što mu osigurava mjesto *jednog od najvažnijih stubova bosanskog kraljevstva, i u ekonomskom i u političkom pogledu*, kako konstatira sam autor, te titulu samostalnog velmože. Autor analizira unutrašnje bosanske prilike u odnosu na susjede, gdje je vidljivo da se vojvoda Sandalj svrstava na stranu Ladislava Napuljskog u obrani interesa Bosanskog kraljevstva, kao i njegovo kasnije mijenjanje političke struje i pristajanje uz ugarsku stranu i Sigismunda Luksemburškog što ga dovodi u poziciju dvostrukog vazalstva, ali i uvertiru u sukobe koji će obilježiti prva desetljeća XV. st. između kuća Pavlovića i Kosača, pogotovo nakon ubojstva Pavla Radenića 1415. godine u kojemu je vojvoda Sandalj imao udjela.

U petom poglavlju *Stabilnija vremena 1419.-1435.* (219.-334. str.) autor donosi prikaz uvjeta i okolnosti prodaje Konavala Dubrovčanima 1419. godine, posebno razrješujući često pogrešno tumačene motive toga Sandaljevog čina, kao i opis čina predaje prava na Kotor Veneciji, žestokom protivniku Ugarske. Naznačen je i Sandaljev odnos prema Bizantu, kao i manevriranje između Sigismunda i Osmanlija, kojima je mogao zahvaliti mirniji drugi period svoje relativno duge vladavine, za čiji je mir plaćao tributom, što ga

odaje kao izuzetno sposobnog oblasnog gospodara koji je uvijek znao vagati između dviju zaraćenih strana, čuvajući, pa donekle i proširujući posjede i pozicije. Odnosi s Dubrovčanima promatrani su kroz Konavoski rat (1430.-1433.) koji je izbio zbog parametara njegove kupoprodaje, odnosno nezadovoljstva nezadovoljstva vojvode Radoslava Pavlovića istima, a u kojem se Sandalj Hranić iskazao kao vrsni arbitar i diplomat. Naposljetku je dan uvid u posljednje dane života Sandalja Hranića obilježene bolešću.

U šestom poglavlju *Ekonomski profil, kultura, vjera* (str. 335.-406.) daje se uvid u obim Sandaljevih posjeda, popis njegovih vazala, razne prihode koje je ubirao, zakupe carina (u Drijevimama i Olovu), razne prikupljane namete (mogoriš, koji se isplaćivao gospodarima Popovog polja, Konavoski dohodak...), nekretnine, posjede i zemljišta kojima je bio vlasnik, a nalazili su se izvan srednjovjekovne bosanske države (u Kotoru, Dubrovniku, Zadru, Veneciji) itd., čime se zaokružuje njegov ekonomski profil, no ne zaboravlja ni kulturološki (bogata i razvijena arhiva, razvijena diplomatska služba (Pribislav Pohvalić i Grupko Popović), istančan ukus za skupe i fino izrađene predmete, raskošno opremljen dvor u Blagaju, Ključu, Novom, Samoboru, Kuknju i Kozmanu, zabava i razonoda na njima), i vjerski koji ga svrstava kao pripadnika Crkve bosanske, dajući tako punu i zaokruženu sliku svih sfera života i djelovanja tog velikog bosanskog vojvode.

U sedmom poglavlju donosi se *Zaključak* na hrvatskom i engleskom jeziku (407.-418. str.), a u osmom *Prilozi* (419.-480. str.) koji obuhvaćaju slijedeće dokumente: *Tragovi proizvoda Sandaljeve kancelarije, Itinerar vojvode Sandalja Hranića, Ljudi vojvode Sandalja Hranića i njegove braće, Pisma upućena Benediktu Gunduliću i njegovi odgovori i Dokumenti*. U posljednjem devetom poglavlju navedeni su *Izvori i literatura* (481.-506. str.).

Knjiga *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača* Esada Kurtovića predstavlja dosad najiscrpniji i najsveobuhvatniji prikaz života i djelovanja vojvode Sandalja Hranića, ali i ekonomsku, društvenu i političku sliku prošlosti srednjovjekovne Bosne s početka devedesetih godina XIV. st., pa sve do sredine tridesetih godina XV. st., ne izostavljajući pri tome analizu složenih odnosa sa susjednim zemljama.

Valentina Zovko, prof.

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe
br. 4, Osijek, 2009.

Nakladnik:

Odsjek za povijest – Filozofski fakultet Osijek
Udruga povjesničara Slavonije i Baranje

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

Uredništvo:

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku
Prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku
Doc. dr. sc. Boško Marijan, Filozofski fakultet u Osijeku
Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru
Prof. dr. fra. Marko Karamatić, Franjevačka teologija Sarajevo
Prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli
Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar Pécs
Prof. dr. sc. Marta Dobrotková, Filozofická fakulta v Trnave

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Tajnik uredništva:

Dr. sc. Zlatko Đukić

Lektor i korektor:

Valentina Zovko, prof.

Računalna obrada i prijelom:

Ivan Nećak

Prijevod sažetaka na engleski:

Valentina Zovko, prof.

Tisak:

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka